

Fig. 1. Vigsø. Ydre, set fra Nordøst.

H. M. 1935

VIGSØ KIRKE

HILLERSLEV HERRED

Kirken, der er *Anneks* til Ræer, ejedes o. 1630 og 1666 af Kongen¹, men blev 11. November 1720 med Reservation af Jus vocandi skødet til Justitsraad Pageisen i Nørtorup² og var siden i Privateje, indtil den overgik til Selveje 1. Juli 1908.

I Sognet har ligget en Kongsgaard, Vigsgaard, med meget Gods³.

Kirken skal ifølge Thura have været viet til *S. Peter* og være overflyttet fra Ræer Sogn, se herom S. 230.

Kirken ligger nordøstligst paa den fordums 0 Hanstholmen, kun et Par Kilometer fra Vesterhavskysten, højt og frit, Vest for Kirkebyen. Fra Kirkegaarden er der vid Udsigt mod Øst over Kyst og Klitslette til Bulbjerg. Saa sandflugthærgen var det lille Sogn i Slutningen af Middelalderen, at Præsten 1555 foreslog, at Kirken lagdes øde, og at Folkene gik til Ræer Kirke⁴. Den ret lille Kirkegaard, hvis sydøstre Del næsten helt optages af en Oldtidshøj, hegnes af et Stendige, sat af Flintknolde fra Stranden; Syddiget staar paa Bakkeryggen, hvorfra Terrænet har Fald mod Nord. Indkørslen i Vest og en Laage i Syd har Træstolper.

Den lille Bygning bestaar af Kor og Skib samt Vaabenhus og Klokkegalge. Orienteringen er korrekt.

Kirkens ældste Del, *Kor* og *Skib*, er hovedsagelig opført af *Limstensflager* med indblandede Kampesten og Flintknolde; Materialets Karakter tyder paa,

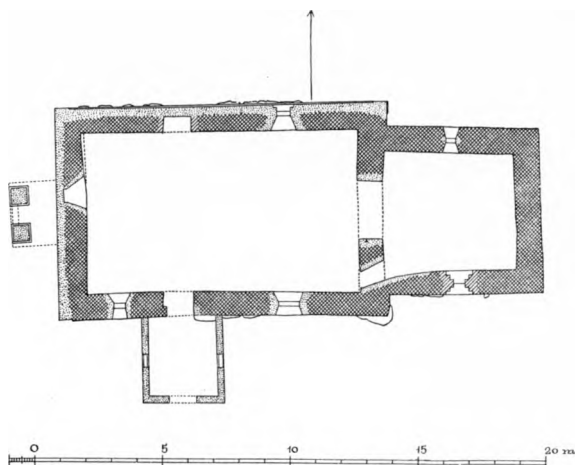

Fig. 2. Vigso. Plan. 1 : 300. Maalt af C. G. Schultz 1936.

at det er »Havsten« samlet paa Strandbredden. Da Murteknikken minder om Vestpartiet i Ræer, og Fonten og den forsvundne Alterbordplade snarest er romansk, stammer den stærkt flikkede Bygning rimeligvis fra romansk Tid; men sikre aldersbestemmende Detaljer mangler. Under Murene er der kun Syld, ingen Sokkel, og Korets Østgavl, der synes at staa i oprindelig Stand, har intet Spor af Østvindue. Korets Nordvindue er vel smiget, men Lysningen er udvidet og den flade Bue sikkert nyere. Korets Sydvindue er rundbuet og falset, vistnok sengotisk. Skibet, hvis Murhøjde er o. 2,65 m, har en endnu aaben Syddør, firkantet, uden Overligger; Dørhullet overdækkes af pudsede Brædder. Norddøren ses kun i det Indre, som en nu nærmest spidsbuet Blænding. Dens ydre Karme er forsvundet ved en Skalmuring med smaa gule Sten i Krydsskifte, hvorved Skibets Nordside har faaet Sokkel, Hjørnelisener og Falsgesims. Ogsaa den glatte Vestgavl er skalmuret i ny Tid. Af Skibets Vinduer, der alle er nyere, er de to østre firkantede, medens det vestre Sydvindue har fladrundbuet Inderparti. En smiget, fladbuet Niche i Skibets Vestvæg er Rest af et Vindue, der blev brudt 1713 (Rgsk.). I det *Indre* er den glatte, runde Korbue ommuret med smaa Mursten, men endnu 1875 stod ifølge M.-Petersen den oprindelige Triumfbue velbevaret. Sikkert o. 1600 er Prædikestolsopgangen brudt gennem Triumfmuren. Skibets østre Taggavl er næsten helt nedbrudt. Springet mellem Korets og Skibets Tagflader lukkes nu af en moderne Halvstens Udmuring, der bæres af Kortagværkets vestligste Spærfag. 1692 blev et nyt Stentag bekostet af Sognemændene (Rgsk.).

Tilbygningerne, baade *Vaabenhuset* foran Syddøren og *Klokkepillerne* ved Vestgavlen, er nymodens, af smaa, gule Sten.

Bygningen staar hvidkalket. Korets Sydvindue har nye, blyndfattede Ruder i Jernramme, de andre Vinduer har Træ-Karme. Koret, hvis Tagværk er af

Fig. 3. Vigsø. Alterskranke 1776 (S. 242).

E. M. 1936

gammel Eg, er blytækt; i en af Pladerne læses: I G 1840. Skibet, hvis Tagværk er fornyet med delvis Brug af gammelt Materiale, er teglhængt ligesom Vaabehuset. Det Indre har Bjælkelofter.

INVENTAR

Alterbordet, der 1875 var »af Granitsten med en 9 Tommer tyk Stenplade, skraatprofileret« (M.-Petersen), er nu en Bræddekasse, hvis Forside er prydet med Stave, der foroven ender i Liljer.

†*Alterklæde* af rødt Plyds, en Slags Mindegave for Præsten Oluf Krog, »som altid var høflig mod dette Guds Hus«, givet 1701 af hans Efterfølger (Rgsk.).

Altertavlen er et moderne Snedkerarbejde af bejdset Eg, fuld af Symbolik; den forestiller Himmeriges Dør, med Laaseskilt og Nøglehul. I Midten et stort Kors med Gloriestraaler, flankeret af paasømmede Liljestave og foroven omsluttet af tilsvarende Spydstraaler.

Altersølv. Kalk fra o. 1650, 17 cm høj. Foden har seks dobbelte, fladrunde Tunger, sekskantet Skaft, fladtrykt Knop med seks glatte Rudebosser med mellemfaldende, spidse Flige; stort Bæger med Kantliste. Under Foden graveret: »W. 21 lod«; paa Bægeret graveret: »I S S H«; Mestermærke HB. Lille, sikkert samtidig *Disk*. Paa Randen graverede Versaler: »Wise Kirck«.

Alterstager (Fig. 4) af Tin, fra o. 1600, 28 cm høje; Foden er høj med kraftig og stejl, karnisagtig Profil. Paa begge de svagt koniske Skafter er der over Midtringen graveret konturerede Renaissanceversaler: »P M S MTD«; paa Lyseskaalene Stempel: kronet Rose.

V. H. 1935

Fig. 4. Vigsø. Alterstage (S. 241).

gangen til den skraa Underdel en Rundstav. Afløb i Siden af Bunden. Foden er trind, foroven skraat affaset og forneden prydet med fire lodrette Rundstave, der hænger ned fra en omløbende Rundstav, hvorved den faar Lighed med en Kumme af Morsingtype.

Fad af Messing, glat, nyt. Det tidligere †Fad var ligeledes glat, men med en Kuglerand langs Kanten og graveret: »L G S H M I D H 1725«.

Prædikestol i Renaissance fra o. 1600, en fjern Efterklang af Tistedstolen. De fire Storfelter har rundbuede Portalfelter med Slynghaand i Buen, der bæres af riflede Pilastre med Profilkapitæler; paa Hjørnerne staar toskanske Søjlepar med Kartouche-Prydbælter, hvori en Roset. Stolen er nu egemalet, men i de øverste Smalfelter skimtes en Staffering med Barokranker.

Paa en Del af Sognefolkernes Bekostning blev †Altartavlen, Prædikestolen og Stolene overalt i Kirken stafferet med Maling 1709; Altartavlen blev samtidig repareret med 20 Blysøm.

Stolestaderne er nye. 1713 bekostede Sognefolkene delvis alle †Kvindestolernes Indelukkelse med Panel og nye Døre derfor; syv †Karlestole over Kirkedøren blev forsynet med nye Døre (Rgsk.).

Pengetavle, stor, med udsvejfet Opstander, hvori udsavet et Hjerte.

Kirkeskib, nyt.

Klokke. 1500, formodentlig et Arbejde af Klokkestøberen Peter Hansen fra Flensborg. Minuskler mellem ophøjede Baand: »Fusa est campana anno

Alterskranke (Fig. 3) fra 1776, ligeløbende, fra Væg til Væg, med udsavede, barokprofilerede Balustre og to Midtdøre med ovale Felter i malede Rokokorammer og i Hjørnerne gennembrudt Bladværk. I Felterne er malet gul Skriveskrift, til venstre: »Dette Seet er givet til Kierken af salige Hr. Mathias Pedersen Ilum, Ard(!) 1776«, til højre: »Og prædet af hans efterlevende Ænkke Mad. Maren Christine Tielberg(!), Ard(!) 1779«. Den oprindelige Staffering, der dækkedes af et Lag Egemaling, blev fremdraget og delvis fornyet 1922⁵: Rokokorammen graat i graat paa lyseblaa Bund, Hjørnebladene grønne og Dørrammerne mørkeblaa.

Font (Fig. 5), romansk, af Granit. Den plumpt formede Kumme, 73 cm i Tvm., har foroven en større og en mindre Rundstav med mellemfaldende, flad Huling og ved Over-

Domini millesimo quingentesimo.

Ihesus naxarenus, rex Iudeorum«

(»Klokken er støbt i Herrens Aar 1500. Jesus af Nazareth, Jødernes Konge«). Indskriften indledes med et utydeligt Aftryk af en (vistnok norsk) Brakteat, omgivet af fire uregelmæssige Punkter. Tvm. 72 cm (Uldall 233).

GRAVMINDER

Epitaf. O. 1778. Mathias Pedersen Ilum. Tavle af Fyrrebrædder i foroven udsvejfet Ramme, der er mørkeblaa og sort marmoreret med gulbrune Rokokoornamenter langs Kanten. Paa Topstykket er malet

H. M. 1935

Fig. 5. Vigsø. Font (S. 242).

en af Engle baaret Ramme, hvori to Medailloner med Bogstaverne I F paa brun Bund. Hvid Skriveskrift paa sort Bund over Hr. Mathias Pedersen Ilum, forhen Forpagter af Willestrup, Ejer af Wang og Irup, »boed i Wixø nu sidst Forpagter af Høyriis«. Født paa Bubelgaard i Fyhn 17. Sept.⁶ 1732, ægtede sin efterlevende Hustru Madam Maren Christine Feilberg 16. April 1773, død 1. Juni 1778, udtæret af en langvarig Sygdom. »I dette Guds Huus, jeg har prydet, hviler min Levning her i dets Alterguld«. Indskriften slutter med en Formaning til Læseren: »Lær heraf, at du med al din Pralen er kun en Dverg imod Døden. Jeg maatte bukke for hans Vaaben. Vent du kun det samme. Thi han ler af de stærkeste. Naar du skal følge mig, ved jeg ikke. Men dette ved jeg, at Ormene maa ikke fattes Føde« etc. Ophængt i Koret.

Gravsten. 1) O. 1625. Stærkt slidt, graa Kalksten, 159 x 108 cm, med Relief-hugning: foroven, under rundbuede Arkader, Korsfæstelsen og Opstandelsen og derunder, i to lignende Arkader, Indskrift med Reliefversaler, hvoraf nu kun spredte, usammenhængende Stavelser kan læses, og nederst firkantet, helt udslidt Indskriftfelt. I Hjørnerne Ovaler med Knæstykker af Evangelisterne og langs Kanterne Hængefestons og Dødssymboler. Stenen er beslægtet med Vester-Vanned Gravsten Nr. 2 (S. 282). I Vaabenhusets Gulv.

2) 1700'erne. Fuldstændig udslidt, delvis cementlappet Sten med store, kraftige Hjørnecirkler, hvori Evangelistfigurer. Rødlig, norsk Marmor, 189 x o. 118 cm. Ligeledes i Vaabenhusets Gulv.

3) O. 1820. Peder Olufsen Krogh, født i Vixø 27. Okt. 1738, gift 1772 med

Fig. 6. Vigsø. Gravtræ over Skipper Lars Chr. Skielsgaard, død 1812 (S. 244).

E. M. 1936

Marthe Marie Hesseldahl (seks Sønner og fem Døtre), død i Vixø April 1820. Ret forvitret Neksøsandsten, 181,5 x 95 cm, med Kursiv; i Hjørnerne Huller, antagelig til Marmorplader. Paa Kirkegaarden, Syd for Vaabenhuset.

4) O. 1836. Marthe Marie Christensdatter Hesseldahl, født i Hesseldahl i Wixø Sogn 22. ... 1750, gift 17. Juli 1772 med Peder Olesen Krogh, død i sit 86. Aar 28.(?) Sept. 1836. Stærkt forvitret Neksøsandsten, 156,5 x 64 cm; foroven en Vase, i Hjørnerne Rosetter. Ved Siden af Nr. 3.

Gravtræer. 1) (Fig. 6) O. 1812. Lars Chr. Skielsgaard. Af Eg, formet som en Stamme, med flad Underside og omgivet af en vandret liggende Ramme, 192 x 42 cm. Den halvrunde Overflade har omtrent midtpaa en relief skaaret Versalindskrift, der foroven og forneden begrænses af Ornamenter i lavt Relief: Slyngbaand, Palmet og tulipanagtige Blomster; paa hver af Bullens svagt udad skraanende Ender en Palmet. Gravskriften, med Reliefversaler, staar paa den omløbende Ramme: Skipper Lars Christian Skielsgaard, født 1746, død i Wixø 4. April 1812. Indskriftfeltet paa Træets Overflade indeholder følgende karakteristiske Gravvers:

»Hans Aand sig svinger op
fra Støvets Usselheder
til Salighedens Top,
hvor Englene tilbeder
den Almagt, som ham bød
at styre Kovssen saa,
han ved en roelig Død
i Havnen kunne naae«.

Ligger paa Kirkens Loft.

2) O. 1826, af lignende Udstyr og Størrelse som foregaaende, men mindre velbevaret, over Peder Larsen Skielsgaard, født »i Stedet A . . o n . . . [Wix]ø 6. Juni 1784, død sammesteds 28. Juni 1826 i hans Alder 42 A 22 D«; samme Gravvers med ubetydelige Varianter. Paa Loftet.

3) O. 1784. Barnegravtræ, 95 x 33 cm, af Form som de foregaaende, men uden Ramme; Gravskriften staar i et Felt paa den runde Overside, foroven begrænset af Slingbaand, forneden af Tulipaner, Timeglas og Slingbaand;

for Enderne Palmetter, alt i Relief. »Dette til Ære bekostet af Lars Christian Skielsgaard og Huustrue over deres liden Søn Niels, fød Aar 1783, død Aar 1784 i sin Alder 1 Aar 2 Dage«. Paa Loftet.

Ydermere opbevares i Nationalmuseet to Gravtræer af lignende Udseende og Udstyr:

*1) Salige Kone Magræte Nielsdaatter Skielsgaard, født i Wixø 10. Maj 1761, død sammesteds 16. Febr. 1791 i sin Alder 30 Aar. Ærevers. 189 x 41 cm.

*2) Det salige Guds Barn Ane Larsdatter Skielsgaard, født 14. Marts 1787, død 6. Juni 1787. 74,5 x 30 cm.

KILDER OG HENVISNINGER

Regnskaber 1686—1719, div. Aar (LA. Viborg). — Museumsindberetninger af C. Engelhardt og J. Magnus-Petersen 1875, C. A. Jensen 1920, M. Mackeprang og E. Moltke 1936. Revideret af C. A. J. og E. M. 1938.

Chr. Heilskov: Ældre personalhistoriske Indskrifter fra Hillerslev Hrd. i AarbThisted. 1912. S. 4 f.

Thura: Aalborg Stift S. 447—50. — F. Uldall: Optegnelser om de danske Landsbykirker II. 1879. S. 162 f.

¹ Fortegnelser over Danmarks Kirker o. 1630 og 1666 (RA). ² Matriklen 1664 med Tilføjelser (RA). ³ Danske Atlas V. 1769. S. 444. ⁴ AarbThisted. 1920. S. 160. ⁵ Indberetning af Maler Peter Kr. Andersen; da Indskriften ved Afdækningen viste sig at være stærkt afslidt, er det sandsynligt, at Tielberg er fejllæst for Fielberg (sml. Epitaf S. 243). ⁶ 17. Sept. maa være Fejl for 7. Sept., sml. AarbThisted. 1912. S. 5.

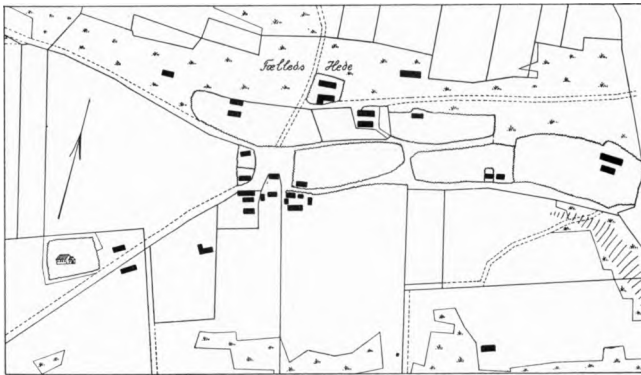

Fig. 7. Vigsø 1799.